

17. Ģeokrātiskais valstiskums

Cilvēces kultūra mainās. Ar laiku mainās katrs kultūras segments un tajā sastopamās kultūras formas. Mainās arī tāda forma kā valstiskums. Respektīvi, mainās valsts forma.

Kultūra mainās dažādi. Mainības dažādību nosaka izmaiņu ātrums. No šī viedokļa kultūrā ir daudz kas tāds, kas mainās lēni un zināmas izmaiņas var konstatēt tikai pēc ilga laika. Tā ir kultūras statiskā daļa. Taču ir arī kultūras dinamiskā daļa, apliecinot regulāras un radikālas izmaiņas.

Valsts forma ietilpst kultūras statiskajā daļā. Cilvēces vēsturē līdz šim ir bijušas tikai divas valsts formas – monokrātija un polikrātija.

Monokrātija ir valsts forma, kad vara pieder vienai personai, vienai valsts vai reliģiskajai institūcijai. Monokrātijas pamatā ir vienvaldības princips. Parasti vara pieder vienai personai – monarham. Ja vara pieder vienai personai, tad valsti dēvē par monarhiju. Savukārt monarhu var dēvēt dažādi (ķeizars, karalis, cars, emīrs, cēzars, hans, imperators, fīrers) atkarībā no attiecīgajā valstī (valodā) lietotās terminoloģijas.

Monokrātiskā valsts forma ir arī tad, ja valstī visu nosaka, piemēram, valsts prezidents vai viena politiskā partija (kā tas bija PSRS), kā arī reliģiskā organizācija (piemēram, Irānā). Tādā gadījumā valstī pastāv ideoloģiskais monisms, vienpartiju sistēma, teokrātiskais totalitārisms.

Polikrātijas pamatā ir varas dalīšanas princips. Polikrātiskā valstī vara pieder vairākiem institūtiem – parlamentam, prezidentam, valdībai, konstitucionālās kontroles orgāniem.

Polikrātiskā valsts forma ir vēsturiski jaunāka nekā monokrātiskā valsts forma. Masveidā to izmanto no XIX gadsimta. No tā laika daudzās zemēs varu ieguva jaunā sociālā šķira – buržuāzija, kurai vissimpātiskākais ir varas dalīšanas princips.

Varas ambīcijas piemīt katrai šķirai, taču buržuāzija cilvēces vēsturē ir pirmā šķira, kuras varas ambīcijas praktiski realizējās planetāri globālā mērogā. Par pasaules iekarošanu sapņoja tāda šķira kā proletariāts un daudzi monarhi. Vēsturiski visjaunākais piemērs ir fīrera Hitlera sapnis un reālā asiņainā darbība. To, ko neizdevās panākt proletariātam un vācu fīreram, XX gadsimtā izdevās panākt Rietumu (anglosakšu) buržuāzijai, savā kontrolē pārņemot dzīvi gandrīz uz visas planētas un savas varas ambīcijas reāli īstenojot planetāri globālā mērogā.

Rietumu buržuāzijas planetāri globālās kontroles galvenais politiskais instruments ir ģeopolitika. Tā radās XX gadsimtā un ļoti ātri palīdzēja Rietumu buržuāzijai panākt to, ko pirms tam nespēja panākt neviena sociālā šķira un neviens monarhs.

Panākumus nodrošina ģeopolitikas spēja radīt jaunu, vēsturiski trešo, valsts formu. Uz valstiskuma formu atsaucās dažādi faktori – politiskie, ekonomiskie, vēsturiskie. No XX gadsimta uz valstiskuma formu kardināli atsaucās ģeopolitiskais faktors. Mūsdienās valstiskums ir atkarīgs no ģeopolitiskā faktora daudz vairāk nekā no politiskā, ekonomiskā un vēsturiskā faktora.

Tāpēc XX gadsimtā radās jauna valsts forma, kuru ieteicams dēvēt par ģeokrātiju. Ja agrāk uz Zemes dominēja monokrātija un polikrātija, tad mūsdienās (pēc II Pasaules kara) dominē ģeokrātija, kas acīmredzami saglabāsies turpmāk XXI gadsimtā.

Arī LR ir ģeokrātiskā valsts forma. Bez sarunas par LR ģeokrātisko valsts formu nav iespējama optimāla atbilde uz šodien ļoti aktuālo jautājumu „Ko darīt?”.

Ģeopolitikas izveidi var uzskatīt par Rietumu zinātniskās domas vienu no visspožākajiem panākumiem sociālajās zinātnēs. Ar ģeopolitikas teorētisko un praktisko amplitūdu var sacensties vienīgi socioloģija un ekonomika. Literatūrā nākas sastapties ar zinātniekiem, kuri ģeopolitiku uzskata par sociālo zinātņu karalieni.

Ilgu laiku pret ģeopolitiku izturējās ne tikai kā pret vāciešu, bet kā pret fašistu zinātni. Tāpēc ģeopolitika tika noklusēta. Tā tas bija ne tikai sociālisma zemēs, bet arī Rietumos. PSRS sociāli politiskajā leksikā vārds „ģeopolitika” neeksistēja.

Starp citu, par PSRS sabrukuma būtisku cēloni atzīst komunistu līderu ģeopolitisko analfabētismu. PSRS līderu smadzenes bija vienpusīgi aizņemtas tikai ar šķiru cīņas organizēšanu un proletariāta diktatūras nodibināšanu uz planētas. PSRS līderi, salīdzinot ar

ASV, Lielbritānijas, Francijas varas eliti, bija ģeopolitiski nekompetenti, tāpēc viņu ārpolitika bija šaura un bez ģeopolitiskajām perspektīvām. Rietumu lielvalstis savukārt rūpējās par ģeopolitiskās kontroles nodibināšanu un beigu beigās svinēja spožu uzvaru.

Ģeopolitika radās un pirmajā laikā attīstījās vācu un ģermanofilu (zviedru, angļu) intelektuālajās aprindās. Jēdzienu „ģeopolitika” 1899.gadā ieviesa zviedrs Rūdolfs Čellens, ietekmējoties no vācu ģeogrāfa Fridriha Ratcela 1897.gadā izdotās grāmatas „*Politische Geographie*”. Taču jēdziens kļuva populārs tikai pēc 1916.gada, kad vācu valodā iznāca R.Čellena grāmata „Valsts kā organisms”.

Pirmskara Vācijā ģeopolitikai pievērsa ļoti lielu vērību. Augstskolās gandrīz visās studiju programmās bija obligāts lekciju kurss ģeopolitikā. Tā tas bija arī pēc 1933.gada, kad pie varas nāca Hitlers. Fašistu varaskārajā mentalitātē ģeopolitiskajām konstrukcijām bija milzīga loma.

Faktiski vāciešiem vienmēr bija apziņa, ka Dievs ir viņus „apbižojis” un nav devis viņiem pietiekami lielu dzīves telpu. Tāpēc vāciešiem pašiem ir jāpaplašina savai lielajai tautai nepieciešamā dzīves telpa. Tamlīdzīgas teritoriālās apetītes vadīti viņi savā laikā pakļāva baltu un somugru zemes.

Pēcpadomju gados par ģeopolitiku (valsts ģeogrāfisko prātu, mācību par ietekmes sfērām un teritoriju kontroli) ir informēta arī Latvijas iedzīvotāju kāda daļa. Latvijā ir iznākušas zinātniskās grāmatas par ģeopolitiku. Publicēta ir ģeopolitikas klasiķu darbu antoloģija. Augstskolās ir attiecīgie studiju kursi. Savukārt citās zemēs ģeopolitikas zinātne strauji attīstās, izvērtoties plašā un vispusīgā zinātniskajā diskursā par ģeoekonomiku, ģeofilosofiju un visjaunākajā periodā arī par kibergēopolitiku, jo t.s. kibertelpa kļūst par starptautiskās politikas sastāvdaļu.

Esmu bieži dzirdējis studentu jautājumu, vai tādai mazai (citā variantā – neattīstītai) valstij kā Latvija arī var būt sava ģeopolitika. Atbilde ir apstiprinoša. Pie tam ar piebildi: ne tikai var būt, bet ir obligāti (citā variantā – normālos apstākļos) nepieciešama.

Katrai valstij piemīt noteikts ģeopolitisks stāvoklis. Tas var būt stāvoklis visas planētas mērogā (makrostāvoklis), reģionāli kontinentālā mērogā (mezostāvoklis) un stāvoklis valsts atsevišķu robežas daļu izdevīguma mērogā (mikrostāvoklis).

Latvijas teritorijas stāvoklis ir ģeopolitiski nozīmīgs visos trijos mērogos. Latvijas teritorija ietilpst tajā planētas daļā, kurai ģeopolitikas pamatlicēji piešķīra visaugstāko ģeopolitisko statusu.

Runa, saprotams, ir par ģeopolitikā slaveno jēdzienu „*Heartland*” (sirdsveidīgā zeme, viduszeme). Tā sauc ģeopolitiski īpaši svarīgu teritoriju Eirāzijā - apmēram Krievijas impērijas un PSRS teritoriju. Tie, kuri kontrolē „*Heartland*”, var kontrolēt dzīvi uz visas planētas. Ne velti Hitlers vispirms centās izveidot ģeopolitisko asi Vācija – Krievija – Japāna, lai pēc tam pārvarētu ASV un Lielbritānijas pretestību. Ne velti aizvadītajos gados un arī šajās dienās notiek sīva cīņa par Krieviju, Ukrainu, pret ideju dibināt Eirāzijas Savienību.

Latvijas teritorija un tās robežas atsevišķas daļas ir ļoti svarīgas visai „*Heartland*”, jo nodrošina pieeju Baltijas jūrai un izeju uz Atlantijas okeānu. Latvijas teritoriju var ģeopolitiski interpretēt kā buferzonu starp Rietumiem un Austrumiem, Vāciju un PSRS, NATO un Krievijas Federāciju, Eiropas Savienību un Eirāzijas Savienību. Latvijas teritorijai ir milzīga stratēģiskā nozīmība.

Protams, valstu ģeopolitisko ambīciju vēriens var būt atšķirīgs. Ģeopolitikas teorijā (to tagad daži zinātnieki ir nokristījuši par ģeopolitoloģiju) joprojām ir aktuāls fundamentālā duālisma likums: sauszemes varenība (piem., Krievijas impērijas) vai jūras varenība (piem., Lielbritānijas). Tomēr jebkurā gadījumā viss ir atkarīgs no valsts spēka, kuru formē konkrēti priekšnoteikumi.

Katras valsts ģeopolitiskās ambīcijas un reālo ģeopolitisko autoritāti nosaka tādi priekšnoteikumi kā valsts teritorijas reljefs, robežas veids (jūras vai sauszemes), iedzīvotāju skaits, derīgo izrakteņu resursi, ekonomiskā un tehnoloģiskā attīstība, militārā varenība, finansu stāvoklis, etniskās viendabības pakāpe, sociālās integrācijas līmenis, politiskā stabilitāte, nacionālais gars, tautas mentalitāte. Atkarībā no minēto priekšnoteikumu konkrētā apjoma katra valsts formē savu ģeopolitiku kā ārpolitikas analītisko un stratēģisko komponentu. Tiesa,

hitleriskās Vācijas ģeopolitiskā metafizika balstījās arī uz misticisma krietnu porciju; proti, vācu zemju reljefs un robežas ir Dieva dāvana, un vācu āriešu rasei ir īpaša misija un izredzētība uz Zemes.

Taču minētie priekšnoteikumi mainās. XX gadsimtā notika lielas izmaiņas, kas pavēra jaunas ģeopolitiskās perspektīvas. Ģeopolitiskajai domāšanai ir jāņem vērā kara ieroču un kara organizācijas inovācijas. Grandiozas izmaiņas veicināja atomieroču radīšana, transporta un informācijas tehnoloģiju attīstība, paverot ceļu ātri pārvietoties pa visu planētu un uzturēt teicamus sakarus ar jebkuru vietu uz Zemes.

Klasiskās ģeopolitikas revīzijai pirmie operatīvi pievērsās amerikāņi ar savu 32. prezidentu Franklinu Rūzveltu priekšgalā. Viņš sapņoja par amerikāņu kundzību visā pasaulē. Rūzvelts dedzīgi vērsās pret amerikāņu izolacionismu – velmi rūpēties tikai par dzīvi savās mājās un daudz nedomāt par valsts aizsardzību, jo valsti no abām pusēm lieliski aizsargā okeānu plašumi.

Jau Rūzvelta varas laikā (1933-1945) kļuva skaidrs, ka okeānu plašums amerikāņus neglābs, piemēram, no vāciešu agresijas. Ģeopolitikas fundamentālā duālisma likums lielā mērā bija zaudējis aktualitāti. Vairs nebija tik svarīgi, vai valsts spēks ir saistīts ar tās sauszemes, vai jūras dominanti. Antihitleriskajā koalīcijā bija gan tipiskas sauszemes valstis, gan tipiskas jūras valstis.

Rūzvelts tāpat saprata, ka amerikāņiem ir jāuzņemās gādība par visas cilvēces aizsardzību. Cilvēce ir ieinteresēta, lai būtu viens centrs (spēka pols), kas realizē balansējošu un stabilizējošu kontroli. ASV ir jākļūst par planetāri globālo arbitru. Tā bija prezidenta Rūzvelta ideja.

Rūzvelta vadībā tika izstrādāta ASV globālā ģeopolitiskā stratēģija, kas šodien principā tiek turpināta un balstās uz intervences ģeopolitisko teoriju. Tiek atklāti deklarēts, ka pasaules valstīm ir nepieciešama amerikāņu protekcija. Pasaules valstis ir ar mieru daļēji atsacīties no savas suverenitātes, jo to spēka faktori ir nepietiekami patstāvīgas ģeopolitikas realizācijai.

ASV globālās hegemonijas laikmets reāli sākās pēc II Pasaules kara, kad amerikāņi savā kontrolē pārņēma Rietumeiropu, Japānu un ar laiku arī plašas teritorijas Dienvidamerikā, Āfrikā, Āzijā. Pēc sociālisma sistēmas sabrukuma gandrīz visās „sarkanajās” zemēs sāka saimniekot amerikāņi.

Hegemoniskās ietekmes instrumenti ir visdažādākie. Jo tuvāk šodienai, jo tie kļūst rafinētāki un zinātniski piesātinātāki. Pašlaik modē ir vadāmā haosa tehnoloģijas, kiberkontroles un tīkla struktūru veidošanas un vadības zinātniski pamatotās prasmes.

Tiek darīts viss, lai pasaules sabiedrības acīs hegemonija izskatītos likumīga (legitīma), jo neviens, lūk, netiek piespiests ar spēku atsacīties no suverenitātes un pakļauties amerikāņu ģeopolitiskajai pārvaldīšanai. Turklāt, un tas ir ļoti svarīgi, hegemonija balstās uz vietējās politiskās elites piekrišanu un atbalstu. XX gadsimtā amerikāņi lieliski iemācījās atrast, sagatavot, uzpirkt un izmantot vietējos kadrus, kas gatavi uzticīgi kalpot amerikāņu interesēm un un tajā pašā laikā zemiski tēlot savas dzimtenes patriotus.

Interesants ir viens moments. Izrādās, polikrātija (daudzi valda) ir ļoti piemērota ģeopolitisko (hegemonisko) interešu realizācijai, jo viegli ir ietekmēt vajadzīgos cilvēkus. Monokrātijā, valdot vienam cilvēkam, ietekmēt monarhu nav tik viegli un visbiežāk ir neiespējami. Par to liecina pasaules vēsture. Turpretī polikrātijā pie varas ir simtiem un tūkstošiem cilvēku, starp kuriem atrast „uzticības personas” ir nesalīdzināmi vieglāk nekā „apstrādāt” vienu karali vai emīru.

XX gadsimtā amerikāņi kļuva arī izcili ideologi un propagandisti. Viņu vadībā daudzās valstīs lokālā nacionālā ideoloģija tiek brīvprātīgi un pat ar entuziasmu aizstāta ar kosmopolītiski bezsejaino neoliberalisma ideoloģiju, kas amerikāņiem izdevīgi zombē vietējo sabiedrību. Neoliberalisma elements „Vašingtonas konsenss” ātri kļuva par vietējās varas rokasgrāmatu, saskaņā ar amerikāņu it kā vērtīgām un konstruktīvām receptēm pilnā mērā sagraujot savas valsts ekonomisko un finansiālo patstāvību un dažās bijušajās sociālisma zemēs sagraujot savas valsts ekonomiku un finanses vispār, kā tas notika Latvijā.

Tā visa rezultātā XX gadsimtā radās jauna valsts forma – ģeokrātija. Ģeokrātijā valsts nacionālajai suverenitātei ir margināla loma jeb tā vispār eksistē tikai uz papīra. Ģeokrātijā visus valstiskos procesus diktē ģeopolitika. Pie tam nevis savas valsts ģeopolitika, bet gan citas valsts

ģeopolitika. Savas valsts ģeopolitika ir aktuāla tikai tajās zemēs, kuras šodien var uzskatīt par zināmiem spēka poliem uz planētas (ASV, Ķīna, relatīvi Indija, Krievija, Brazīlija, Irāna). Šīs valstis realizē savu ģeopolitiku. Šo valstu ārpolitikas un arī iekšpolitikas kodols ir ģeopolitika. Tāpēc arī šīs valstis savā būtībā ir ģeokrātiskās valstis.

Latvijas Republika ģeokrātiskā valsts kļuva XX gadsimta 30.gados. Nākas atcerēties, LR radās Antantes gribas rezultātā. Taču šo gribu nevar uzskatīt par ģeopolitisko gribu. Antante sadalīja I Pasaules kara mantojumu, neparedzot ģeopolitiski kontrolēt un tādējādi ierobežot LR nacionāli valstisko suverenitāti. Pie mums vēsturnieki nav konstatējuši kādas ārvalsts ģeopolitisko diktātu 20.gados.

Daudzi pasaules ģeopolitiķi par pirmo relatīvi globālo ģeopolitisko mahināciju uzskata t.s. Ribentropa-Molotova paktu. Vācija un PSRS to parakstīja 1939.gada 23.augustā. Paktam tika pievienots slepens protokols un karte (skat. ilustrāciju), kurā bija fiksētas abu valstu ģeopolitiskās ietekmes zonas. Latvijas Republika nonāca PSRS ģeopolitiskās ietekmes zonā.

Par Latvijas nonākšanu ASV ģeopolitiskās ietekmes zonā pēc PSRS sabrukuma pagaidām nekādi pakti un to pielikumi nav atrasti un publicēti. Zināms ir vienīgi tas, ka ģeopolitiskā „ande” noteikti bija starp Gorbačovu un ASV prezidentu. Iespējams, tā bija 1989.gadā. Iespējams, tirgošanās (patiesībā Gorbačovs netirgojās, bet visu dāvināja) notika mutiski un uz papīra nekas netika fiksēts. Tāds viedoklis ir sastopams speciālistu aprindās. Iespējams, pēc kāda laika kādā arhīvā tomēr atradīsies Ribentropa-Molotova pakts 2.0.

Taču mums no tā vieglāk nekļūš. Mēs jau esam uz savas ādas izjutuši ģeokrātijas, kā saka, pilnu programmu. Pēcpadomju periodā LR valsts forma ir ģeokrātija. Un, protams, tā nav ASV vai Ķīnas tipa ģeokrātija. Tā nav mūsu pašu intelektuāli radīta ģeokrātija, jo pie mums par savu ģeopolitiku vispār netiek runāts. Pie mums tiek vienīgi runāts, kā sekmīgāk izpildīt ASV ģeopolitiskos rīkojumus. Pie mums valdošās kliķes svaigi „uzmests” ļoti nekaunīgs un aprobežots „premjerministra kandidāts” var nedzirdēti nelietīgi gvelzt: „Kad stājāties Eiropas Savienībā, daudzi man teica: "mēs tagad zaudēsim savu neatkarību". Tieši pretēji - varu jums garantēt, ka Latvijas suverenitāte pieaugs tieši pēc iestāšanās ES, jo mūsu ietekme pasaulē palielinās”.

Bet tagad par atbildi uz jautājumu „Ko darīt?”. Atbilde ir lakoniska. To var formulēt vienā teikumā. Vispirms ir jāorganizē sarunas ar ģeopolitiskajiem spēka poliem, lai tie akceptētu mūsu velmi radikāli izmainīt dzīvi LR – atļautu nesaudzīgi likvidēt nebūšanu cēloņus un beidzot izveidot normālu valsti.

Latvijas turpmāko likteni var izlemt tikai ģeopolitiskā veidā, panākot atbalstu no galvenajiem ģeopolitiskajiem līderiem – Krievijas un ASV. Ja ģeopolitisko līderu interesēs būs turpmāk mums nodrošināt cilvēkiem cienīgu dzīvi, ierobežot destrukciju un degradāciju, bet pats galvenais – apturēt latviešu tautas ļoti straujo un no kulturoloģisko likumsakarību viedokļa neglābjamo bojāeju, tad mūsu dzīve var izmainīties uz labo pusi. Tikai pēc ģeopolitisko līderu atļaujas saņemšanas varēs aizvākt nacionālos nodevējus, neliešus, muļķus, jaunbagātnieku reptīļus un sākt dzīvi no jauna.

Mēs dzīvojam ģeokrātiskā valstiskuma laikmetā, kad pastāv specifiski adekvāts valstisko problēmu risināšanas veids. Un tas ir noteikti jāņem vērā. Naivi un stratēģiski aplami ir cerēt uz kaut ko citu. Tajā skaitā - palāvību pašiem uz sevi. Lai varētu elementāri palauties pašiem uz sevi, Latvijas tautai līdz šim bija jādzīvo savādāk, bet nevis jāļauj neierobežota vaļa tautas nodevējiem.

Latvijas tautas līdzšinējā dzīve noteikti ir nepieņemama. Tā nevar izpelnīties elementāru cieņu. Vienīgi var izpelnīties nosodījumu un nicinājumu. Bet tas var ietekmēt ģeopolitisko līderu lēmumu par mūsu turpmāko likteni, ja kādam politiskajam spēkam veiksmīgi izdotos iekļaut šo jautājumu ASV un Krievijas ģeopolitikas kopīgajā dienaskārtībā. Lielvalstu līderiem ir stingrs pamats atrunai: „Bet kurš jums lika nemitīgi zagāt un blēdīties, par kukuļiem visu atdot un izpārdot ārzemniekiem? Kurš jums lika amatos bīdīt tikai neglābjamus kolaboracionistus, negodīgus un muļķus cilvēkus? Kāpēc latvieši balso tikai par vidusmēra cilvēkiem un neļauj darboties gudriem un godīgiem cilvēkiem?”.

Lielvalstu līderiem ir neapšaubāms iegants kaunināt Latvijas tautu, kā to savas valdības uzdevumā darīja ASV vēstniece Katrīna Toda Beilija runā Latvijas Universitātē 2007.gada 16.oktobrī. Lielvalstu līderi var atcerēties vēstnieces runu un jautāt, kāpēc mēs neizdarījām nekādus secinājumus un turpinājām visas nelietības un bezjēdzības pa vecam, it kā nebūtu izteikta sakaitināta kritika un nekas nebūtu nepārprotami aizrādīts.

Lielvalstu līderi mūsējo delegācijai vēl varētu paskaidrot, ka ģeokrātija nebūt nenozīmē simtprocentīgu atsacīšanos no nacionālās suverenitātes. Ģeopolitiskās protekcijas pastāvēšana nebūt neprasa atsacīšanos no savas nacionālās valūtas, verdzisku klanīšanos un pašcieņas zaudēšanu.

Ar ģeopolitisko protekciju šodien sadzīvo gandrīz katra pasaules valsts. Viss ir atkarīgs no tā, kā valsts prot šo protekciju izmantot savās nacionālajās interesēs. Valsts līderiem ir jāprot ģeokrātijas laikmetā savas nācijas intereses smalki saskaņot ar protektorāta interesēm. Tā ir liela māksla, un tai piemēru netrūkst. Pie tam vistuvāko kaimiņu zemēs.